

Mahir Hoca'dan İzler

Ahmet Tekin

Merhum Mâhir İz Hocayı, Mithat Cemal Kuntay'ın "Kimdim?" şiirini gür sesiyle ve yerli yerinde tonlamasıyla âdetâ gümbür gümbür okurken tanımuştım.

*Âsâra sorarsan beni söyler sana kimdim
Bir başka denizdim kürenin rub'u benimdi*

Beytiyle başlayan bu şiir benim için olduğu gibi kendisini tanıyan pek kişi için de aynı etkiyi yapmış, kulaklarda yer etmiş gönüllere yerleşmiş ilk unutulmaz hatıralardan biri olmuştur.

İlk defa Hoca'dan duyduğum bu şiir beni o kadar etkilemişti ki nerdeyse bir dinlemede ezberlemiştim. Hocam üzerimde birçok özelliğiyle iz bırakmasına rağmen, âlem-i Bekaya göçtükten sonra da halâ onu, önce bu şiiri okuduğu haliyle hatırlıyorum.

Biz bir gurup arkadaş, Mâhir Hoca'yı kendisinden çok şey öğrendiğimiz Ahmed Muhtar Büyükçınar Hocamız vasıtasıyla tanıdık. Daha sonraları da Mâhir Hocamızla sık sık bir araya geldik.

İmam Hatip Okulunda öğrenci iken rahmetli Ahmet Muhtar Büyükçınar hocamızın önderliğinde bazı hayır sahipleriyle İlim Yayma Cemiyetinin desteğinde, yazları Yalova Esenköy'de Arapça dil Kampı kurduğumuzda, Mâhir Hoca İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü ve üniversiteden öğrencileri yanında bazı asistanlarla birkaç defa kampa gelmişti. Bu ziyaretlerde biz kamptaki talebelere konferanslar verdi, sohbetler yaptı.

Gündüzleri bizimle denize girer ve Büyükçınar Hocamız gibi iyi yüzerdi. Denizden çıktıktan sonra tatlı suyla yıkanmazdı.

- Bırakın, tuzlu su derimizi pişirsin! derdi.

Akşamları köy kahvesinde yaptığı sohbetlerde, kahvedeki bütün köylüler etrafına toplanır, kendisini can kulağıyla dinlerlerdi. Soru sorma maksadıyla araya girip sohbeti bozacak kadar uzun konuşanların bile sözünü kesmez, onları incitmez, uygun cevaplar verir, bir fıkra

anlatarak, latife naklederek sözü yeniden konuya bağladı. Büyük küçük, genç ihtiyar, çoluk çocuk herkesle kolayca iletişim -hoca alâka derdikur konuşurdu.

Bu konuda basit ama unutamadığımız bir hadise şudur:

Bir gün Hocamızla kalabalık bir grup halinde sahili takip ederek köyden biraz uzakta, yerleşim birimlerinin dışında bulunan kampa doğru yürüyorduk. İleride köylü arkadaşlarımızdan Cemal Balcının yeğeni küçük Yaşar'ın sahilde kumların üstüne yatarak güneşlendiğini gördük. Hoca da dört-beş yaşında, neredeyse sevimli bir ördek yavrusu iriliğindeki bu çocuğu görünce, bizlere:

- *Siz benden ayrılın. Ben tek başıma sahildeki bu çocuğun yanına gideceğim* demişti. Biz ayrıldık ve olacakları uzaktan seyre başladık.

Hoca önce, bir kabadayı gibi hırkasını tek omuzuna attı. Ardından hafif çalımla yürüyerek küçük Yaşar'ın üstüne doğru gitti. Yaklaşırken yüksek sesle:

- *Heyyyt! Çekil yolumdan, ben geliyorum* diyerek seslendi.

Küçük Yaşar oturduğu yerden kalkarak, kendisinden 7-8 kat iri vücuduyla üzerine gelen Hocayı görünce, aynı tarzda ve daha yüksek sesle bağırarak:

- *“Sen çekil, ben geliyorum!”* demişti. Küçük yaşarın bu halini gören Mâhir Bey Hoca ellerini kaldırıp:

- *“Tamam, tamam, pes ediyorum”* diyerek gülmüştü. Yaşarın başını okşamış, onunla bir şeyler konuşarak yanımıza geldiğinde ise hepimiz hâlâ gülüyorduk.

Şimdi düşünüyorum da kamp boyunca konuşulan bu hadise onun küçük bir çocukla dahi nasıl iletişim kurmak gerektiği konusunda bizlere verdiği fiili bir örnekti. Bu *“insanlara anlayacakları şekilde konuşunuz”* nebevî düstürünün *“anlayacakları şekilde davranın!”* ilâvesiyle hatırdan kolay kolay çıkmayan örnek bir uygulaması olmuştu. Hattâ o yılın kampı boyunca, arkadaşlar ezkaza burun buruna geldiklerinde, birbirleriyle karşılaştıklarında *“Heyyyt! Çekil yolumdan, ben geliyorum”* deyince muhababı: *“Sen çekil, ben geliyorum!”* cevabını verir ve gülüşürdük.

İmam Hatip Okulu'ndan mezun olduğumuz sene, yazın yine Esenköy'de idik. Yusuf Kândehevî'nin derlediği *Hayatü's-Sahabe* adlı eseri Büyükçınar Hocamızın nezaretinde arkadaşlarla paylaşarak tercüme ediyorduk.¹ Köy sahilinde denize sıfır, küçük bahçeli, iki katlı bir ev tutmuştuk. Mâhir Hocamız da o hafta Esenköy'e gelmiş bizim yanımızda, benimle aynı odada kalıyordu.

O sırada *Hayatü's-Sahabe*'nin benim tercüme ettiğim kısmında, Hz. Ebu Bekir (r.a) bir konuşmasında Câhiliyye şiirinden bir istişhad'da bulunarak konuya delil gösteriyordu. Ancak beytin manasını metne bir türlü oturtamamıştım. Verdiğimiz manalar konuşmanın muhtevasına uymadığı gibi, İstanbul'da danıştığım hocalardan aldığım izahat da bana göre yeterli olmamış, mana yine de oturmamıştı.

Mâhir Hoca misafirimiz bulunduğundan meseleyi kendisine de açmaya karar verdim. Medine'de tahsil gördüğünü, ayrıca çeşitli hocalardan Arapça divanlar okuduğunu, üç dilde yazılmış şiirlere de vâkıf olduğunu bildiğim için, beyti ona okudum. Ancak Hoca'nın verdiği mana da bana göre, Hz. Ebu Bekir'in konuşmasıyla pek uyumlu düşmemişti. Hemen atılarak:

- "Olmaz", dedim.

Hocam:

- "Yahu hem soruyorsun, hem olmaz diyorsun. Bu güne kadar senin gibisiyle karşılaşmadım" dedi. Ancak Hocamın verdiği mana da bana göre Hz. Ebû Bekir'in (r.a) konuşmasının siyak ve sibâkına, mantığına uymuyordu. Konuşma ile şiirin tercümesi arasında bağ kurmaya çalışırken uyumsuzluğu kendisi de gören Hocam bana hak verdi:

- "Ahmet tercüme ederken bu kadar dikkatli davranıyorsan âferin!" dedi.

Ertesi gün sabah kahvaltısında beyte verdiğim yeni manayı Hocama okuduğumda bu sefer beğenmiş:

- "Hah işte beytin manası bu, şimdi yerine oturdu" dedi.

- "Peki, nasıl buldun bu manayı" diye sordu.

- "Gece rüyamda çözdüm, hemen uyanıp yazdım." dedim.

¹ Bu eserin tercümesi, Rahle Yayınevi tecrübesinin ardından ilmi araştırma ve çalışmalar yapmak üzere Ahmed Büyükçınar Hocamızın başkanlığında kurduğumuz Divan İlmî Araştırmalar Müessesesi'nin ilk kitabı olarak *Hayatü's-sahâbe/Hz. Peygamber ve Ashabının Yaşadığı Müslümanlık* adıyla beş cilt halinde yayımlanmıştır (İstanbul 1973)

- “Gel, alnından bir öpeyim. Allah bir mesele ile çok meşgul olan zihinlere ilhâm verir” diyerek heyecanla alnından öpmüştü.

Hoca, evleri yandığında babasının kütüphanesi de kül olduğu zaman, sadece “kitaplarım” diyerek üzüldüğünü unutmadığından kütüphane kurmaya alâka duymamış olduğunu söylerdi. Ayrıca devlet memuru olarak çeşitli yerlerde vazifeye bulunduğundan, bunların taşınması büyük bir külfeti gerektirdiğinden kütüphane sahibi olmamış, kendisi için gerekli olan bilgi ve malûmâtı da çok kuvvetli olan hafızasında toplamıştı. “Ben meslekten değilim” diyerek de dinî kitaplar edinmemiş, literatürü de çok fazla karıştırmamıştı. Ancak ilmî meselelere yakın ilgi duyduğundan ilim meclislerini de hiç kaçırmazdı. Nitekim bu özelliği sebebiyle İlim Yayma Cemiyetinin ilim meclisinde yer almıştı. Hatta bu gibi meclislerde belli kaynaklara, delillere dayalı yeni bilgiler duyarsa not eder, başka meclislerde, dinlediği kimselerden daha güzel açıklardı. Hoca “Kur’ân-ı Kerim’de, tefsir ve hadis metinlerinde yer alan kelime ve ibarelerin mânalandırılması konusunda özel bir dikkat ve itina gösterilmesi lâzım geldiğini, günümüzde bunlara mana verirken, eskileri tekrarlamanın çoğu kere kuru bir nakilden ibaret kalacağımı” söylerdi.

Mehmed Âkif Bey’in:

*Doğrudan doğruya Kur’an’dan alıp ilhâmı
Asrın idrâkine söyletmeliyiz İslâmı*

beytinde ifade ettiği İslâmî hakikatleri, günümüzün zihniyetine sunmanın ancak bu şekilde gerçekleşebileceğini belirtirdi.

Bu düşüncesini bildiğimden, bir gün “De ki: Eğer Rahmânın bir oğlu olsaydı, onu ilk inkâr eden ben olurum” manasına gelen Zuhruf Sûresinin 81. ayetindeki “âbid” kelimesine *Tefsiri Kebir* sahibi Fahrüddin Râzî’nin “münkir” manası verdiğini okuyunca, hoşuna gider diye Mahir Bey’e söyledim. Hoca bu manayı duyunca:

- “İşte ilim bu!.. Doğrusu da bu!..”, diyerek hem Fahrüddin Râzî’ye rahmet okudu, hem de beni tebrik etti.

Hocanın memnuniyeti sebebiyle artık her karşılaştığım yeni bilgiyi – doğrusu bu hoşuma da gidiyordu- onunla paylaşıyordum. Başka bir sefer de Leheb Sûresindeki “Ebû Leheb”in özel isim olmadığını, *Tefsir-i Kurtubî*’den naklen söylediğimde:

- “Ya öyle mi, böyle farklı bilgilerle karşılaştığında haber ver.” demişti.

Yine bir seferinde, Sebe' Sûresinin 46. âyetindeki "vâhide" kelimesine bütün mealler "bir" manası vermişlerdi. O kelimenin yalın kullanıldığı zaman "ferîdü asrihi/çağının bir numarası" manasına da kullanıldığını, Râğıb-ı Isfehâni'nin bu manayı tercih ettiğini söylediğim de çok memnun olmuş, yine not almıştı.

Şunu da eklemeliyim. Ben bu gibi yeni ve şahsî yorumları anlatırken yanımızda meslekten birileri varsa, söylediklerimi cumhura muhalefet şeklinde yorumlayarak itiraz ederler ben de onlarla çoğu kere münakaşaya girişirdim. Bu hâle Mahir Bey'in pek hoş bakmadığını seziyordum ama bu tavır, gençliğim ve mizacım yanında söyleyenini hatırlamadığım "hakikate sonunda ulaşmak insanı fanatik eder" vecizesinde ifadesini bulan anlayıştan kaynaklanıyor gibiydi.

Münakaşa ettiğim kişilerin, yanımızdan ayrıldığı bir seferinde Hocam bana:

- "Sen kürsü adamı olacaksın Ahmet! İnsanlarla nezâketle mübâhase yapmalısın! İtiraz edenleri kötü hırpalıyorsun" diye ikaz etmişti...

Mâhir Bey İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünde Tasavvuf dersimize geldi. Merhum Selçuk Eraydın Bey de asistanıydı. Hocanın tasavvuf notlarını kitap haline getirdi. Tabii Hoca, buna çok memnun olmuştu. Bu eserin basılması için de Büyükçınar Hocamızın organizesiyle Rahle yayınevi adıyla bir müessese kurmuş, basım ve dağıtım işleriyle ilgilenmesi için de Mustafa Uzun arkadaşımızı görevlendirmiştik. Hocamızın kitabı, muhtevası yanında, fizik şartları bakımından da devrinde benzerlerinin üstünde bir kaliteye ulaşmıştı. Hepimizin hoşuna giden bu duruma Mâhir Hoca ayrıca memnun olmuş, coşmuş ve heyecanlanmıştı.

Kitaba emeği geçen bütün arkadaşlara hediye ederken yaptığı gibi bana da o anda şu manzum takdimi yazmıştı:

Unuttu kâr-ı cihâni ve yâr-i cânı
Füyûz-ı Rahle'de buldu serîr-i ikbâli
O aşk-ı ilm ile Ahmet Tekin olur elbet
Avuç avuç içip âb-ı zülâl-i âmâli

Kıt'ayı tamamladıktan sonra Hocam:

- "Hayatımda bunlara benzer birçok beyit ve kıta yazdım. Adıyla soyadını aynı şiirde kullandığım az sayıdaki kişilerden biri de sensin" demişti.

Mâhir Hocam, hayatımın çoğunu şehirlerde geçirmeme rağmen zaman zaman köylülüğümü andıracak davranışlar sergilediğimi görünce beni daima ikaz ederdi. Her ikaz, öğüt ve benzeri sözlerinden sonra, unutulmasın diye bir beyit, bir kıta, bazen uzunca bir şiir okurdu. Hikmetli bir beytin, bir kıt'anın, bir gazelin okunmadığı bir sohbetine şahit olmadık desem yanlış olmaz.

Hz. Ayşe vâlidemizin:

- “Çocuklarınıza şiir öğretin ki dilleri tatlansın!” sözünü naklettiğim zaman:

- “Vâlidemiz ne güzel, ne isâbetli söylemiş, eveet şiir gerçekten dili tatlandırır. Ben de bu sebeple size bu şiirleri okuyorum, demişti.

Bir bayram evine ziyarete gittiğimiz arkadaşlardan biri, o sıralarda henüz müsbet bir cevap alamadığı müstakbel eş adayının muhabbetiyle yanıp tutuşuyor ve ailesinden gelecek cevabı heyecanla bekliyordu. Hattâ bu aşkla kavrulduğundan, içinin ateşi dışına aksetmiş bir halde buram buram tütüyordu. Bir ziyaretimizde sadece bizlerin bildiği bu durumu Hocamız da sezmiş olacak ki sohbet boyunca münasip düşürerek “ateş” redifli gazeller, beyit ve kıt'alar okumuştur. Hattâ diyebilirim ki o arkadaşımız neler hissetti bilmiyorum ama hepimiz, zemin ve zamanın elverişliliğine Mahir Hocamızın coşkunu ve âteşin inşâdını da eklenince yanıp kavrulmaya başlamış, utanmasak “Allaaah!” diye feryâd bile edecek hâle gelmiştik.

Hele sonradan Erbilli Esad Efendi'nin, bir na'ti olduğunu öğrendiğimiz bir tasavvufî manzume okumuştur ki biz tabii olarak, eseri mecazî aşkı terennüm eden bir şiir gibi anlayarak gençlik halet-i rûhiyesi içinde çifte kavrulmuş bir hâle düşmüş ve bu ziyareti hiç birimiz unutamamıştık:

*Tecellâ-yı cemâlınden habibim nevbahar âteş
Gül âteş, bülbül âteş, sümbül âteş, hak ü hâr âteş
Şuâ-yı âfitabındır yakan bilcümle uşşâkı,
Dil âteş, sine âteş, hem dü çeşm-i eşk-bâr âteş
Hayâl-i sem'-i rûyinle aceb mi yansa cân u dil
Nigârım gel de gör kalbimde âteş âh u zâr âteş
Ne mümkün bunca âteşle şehid-i aşkı gasl etmek
Cesed âteş, kefen âteş, hem âb-ı hoş-güvâr âteş
Ben el çektim safâ-yı hâtır u ârâm-ı cânımdan
Safâ âteş, cefâ âteş, firar âteş, karâr âteş*

*Ne yapsam bu dil-i mahzûnu mesrûr eylemem şâhım
Gam âteş, gam-küsâr ateş, temennâ-yı mesâr âteş
Ümid-i âfiyet besler mi Es'ad yârdan hâşâ
Saçar oldukça gözden ol nigâr-ı gül-i zâr âteş*

Hocamız bizlere İstanbul hayatıyla ilgili geleneklerimizi de anlatır hatta fiilen öğretir, bizlerin birer şehirli gibi yetişmesine de titizlik gösterirdi. İstanbul'un neresinde gezilir, nerelerini ziyaret gerekir, nerde ne yenir, ne içilir bunları, oralara götürüp gezdirerek, yedirip içirerek öğretirdi.

Berber kaldığımız arkadaşlar hocadan manzum iltifat duymak, şiir dinlemek için kendisine hizmette adetâ yarışlırdı. Talebe evinde en bol bulunan ikram çay olduğundan arkadaşlar güzel çay-kahve hazırlama yarışına girerlerdi. Hoca tepside tavşankanı demli çayları görünce:

*Çay kadehte dîde-efrûz olmalı
Leb kez u leb rîz ü leb sûz olmalı*

beytini kendine mahsus bir inşâd ile okurdu.

Sabah kahveleri içildiğinde ise:

*Sabâhın kahvesi isneyni
Velâkin olmasın yeğni.
İzâ kânâ hafifeyni
Döner tiryâkinin beyni*

Kıtasını gülerek okurdu.

Hocayla tanıştıktan sonra içme sularındaki lezzet farkını öğrenmiştik. Hocamız içtiği suların hangi su olduğunu neredeyse ilk yudumda fark ederdi ve 35 yaşına gelen insanların lezzet farklarını daha iyi bir şekilde ayırt edebileceğini söylerdi.

Yemeklerden 15 dakika sonradan itibaren çay hariç hiç bir şey içmez:

- *“Midemizi yormayalım. Daha bize lâzım.”* derdi.

Hanımı Mihrinur annemiz çok güzel yemek yapardı. Birçok İstanbul lezzetini onun eliyle hazırladığı nefis yiyeceklerle tattık. Hocamız evine iftara çağırıldığı gençlere ayrılırken münasip diş kirası vermeden göndermediğinden, bu Osmanlı âdetini de kendisinden öğrenmiştik. Ne yalan söyleyeyim bu hediyeleri merakla beklerdik.

Sık sık tekrar ettiği şu iki değerlendirmesi de hâla kulaklarımdadır:

- *Eğitmcilerin asıl görevleri lokomotif olacak adam yetiştirmektir. Lâkin öğretmenlerin bunu yeterince ciddiye aldıklarını söylemek zordur.*
- *Önlerinde, güçlü, bilgili, sağlam karakterli liderler olunca halkın aşamayacağı engel yoktur.*

Hocamıza Allah'ın rahmetiyle muamele buyurmasını, cennetinde sevdikleriyle birlikte ağırlamasını niyâz ediyoruz...

Mahir İz İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nde 1965 mezunlarıyla.